

Školská sociální práce

3. díl

Ve třetím díle se nejprve zaměřím na diferenciaci profesních pozic školské sociální práce a sociální pedagogiky a záhy na Mezinárodní standardy školské sociální práce, které jsou pravidelně aktualizovány. Poprvé byly uzákoněny v USA v 70. letech minulého století, na jejich vzniku a ustanovení má zásluhu Národní asociace sociálních pracovníků (The National Association of Social Workers – NAWWS) a Národní asociace školských sociálních pracovníků (The National Association of School Social Workers – NASSW), jež se v roce 1955 k NAWWS připojila. Standardy tedy nevznikly v souvislosti s jinými obory a také nezahrnují jakoukoli jinou profesní pozici. V různých dokumentech o sociální pedagogice lze ale zaregistrovat, že si některé činnosti, jež patří výlučně školské sociální práci, přijímá za své. Vzhledem ke korektnosti je na místě zdůraznit, že předmětné standardy se skutečně týkají pouze školské sociální práce a nikoli sociální pedagogiky. Upřesňování faktů je nutné, aby se zabránilo všem záměnám. Vůči jiným oborům to není myšleno ve zlém, ale naopak s plným přijetím oborových odlišností. Ve standardech školské sociální práce není nikde sociální pedagogika uvedena, čímž je vyjádřen naprostý respekt pro její jinakost, a každý respekt má být vždy vzájemný.

Text: Mgr. Eva Hurychová, vystudovala specializaci ke školské sociální práci na Technické univerzitě v Liberci, je jednou ze zakladatelek Asociace školské sociální práce v ČR, z. s., sociální pracovníci a mediátorkou, členkou správní rady organizace proFem, o. p. s., a členkou Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách při Radě vlády pro rovné příležitosti

U obou uvedených profesních pozic je však přínosná součinnost, záleží na individuálních problémech a kauzistikách. Na základě spolupráce Asociace školské sociální práce v ČR, z. s., (dále AŠSP) se sněmovním školským podvýborem k uzákonění školské sociální práce došlo u novelizace zákona o pedagogických pracovnících nakonec k jistému kompromisu. Zatím by měla být legislativně zavedena jen sociální pedagogika, což je ale pro AŠSP první úspěšný krok i směrem ke školské sociální práci. V dalších krocích je nutné pokračovat, neboť pro žáky a studenty jsou obě profesní pozice potřebné, což zásadně vyplývá ze standardů, jimiž se bude tento příspěvek zabývat.

Školská sociální práce má jasnou platformu přímo ve školním prostředí, na které je v zahraničí považována za experta. V činnosti této specializace jde o různorodé a přímé pracovní úkony vyplývající pro danou situaci z příslušných standardů. Školská sociální práce není pedagogikou, kromě jiného pomáhá při zdravotních a sociálních znevýhodněních, jež ale vždy neurčují nutnost nebo povinnost edukace. *Sociální pedagogika* je naopak nespornou součástí pedagogické vědy, která se exaktně zabývá explanací jevů a procesů při vzdělávání. Sociální pedagogika má své místo hlavně u smysluplného využívání volného času dětí i mládeže a podporuje vhodnou výchovu tam, kde chybí.

Hlavním těžištěm sociálních pedagogů jsou výchovné ústavy a nápravná zařízení, těmi ale nejsou naše školy. Sociální pedagog není školský sociální pracovník a obráceně, byť při studiu obou profesí se mohou některé předměty prolínat. Tak je tomu i v jiných oborech, což ale neznamená, že si potom mají zaměňovat činnosti. O konfliktu rolí jsem psala hned v prvním díle, aby zbytečně nevznikaly další problémy, které ničemu neprospějí.

sociální práce: Komplexní obsah standardů je složen z úvodu, rozvoje obsahu vzdělávání, klíčových principů a cílů. Hlavní část konkrétně definuje 11 standardů revidovaných v roce 2012, k některým je přidána interpretace, jež uvádí bližší specifikaci. V příloze standardů jsou informace s podrobným vymezením pracovní pozice školského sociálního pracovníka, která v USA patří do působnosti místní školské správy. Standardy mají souvislost s dalšími

Přímým posláním této profesní pozice je zaměření se na co nejlepší prospěch a rozvoj žáků s uplatněním unikátní a reálné perspektivy „osoby v prostředí“, jinými slovy školského ekosystému čili ekologického modelu školy.

K lepšímu porozumění odlišností u některých profesních pozic stačí uvést příklad psychiatr versus psycholog. Psychiatr má atestaci jako lékař, psycholog nikoli, kompetence obou jsou zcela rozdílné. Možná mají tyto profese během studia v něčem společné či podobné prvky, které však nepřiznávají totožnou pracovní způsobilost. Znovu si dovoluji upozornit, že není správné, aby jeden obor suploval druhý, ale zůstal ve své vlastní působnosti, aby se v ní mohl lépe rozvíjet. A opět musím poukázat na to, jak je v dnešní době důležitá interdisciplinární a multidisciplinární spolupráce ve školství. V zahraničí kooperuje školská sociální práce mimo jiných pracovních vzájemností se všemi pedagogy. Dokonce je přímo indikovaná součinnost s pedagogy speciálními, což bylo zdůrazněno v minulém díle.

Školský sociální pracovník není kvalifikací pedagog, jeho pracovní úkony a činnosti vyplývají ze *Standardů školské*

dokumenty NAWWS a vždy reflektují konstantní aspekty a možnosti, které jsou v dané lokalitě k dispozici. Na 250 žáků/studentů je doporučen jeden školský sociální pracovník, u jedinců s intenzivními potřebami je ale poměr jednoho pracovníka jen na 50 žáků/studentů.

STANDARDY ŠKOLSKÉ SOCIÁLNÍ PRÁCE

V úvodu standardů je zásadní fakt, že školští sociální pracovníci představují důležitý element vzdělávacího systému. Přímým posláním této profesní pozice je zaměření se na co nejlepší prospěch a rozvoj žáků s uplatněním unikátní a reálné perspektivy „osoby v prostředí“, jinými slovy školského ekosystému čili ekologického modelu školy. Do zmíněného poslání patří zajištění vzdělávání pro všechny žáky/studenty, aby přitom byla dodržena podpora lidské důstojnosti a práv. *Školská sociální práce je specializovaná oblast sociální praxe, má vliv*

na změny ve vzdělávací politice a vývoj praktických modelů. Z rozvoje obsahu vzdělávání je důležité uvést, že text obsahuje vysvětlení aktuální školské legislativy, ze které pro školskou sociální práci vyplývají etické hodnoty, úkoly, zásady a pravidla. *Klíčové principy* a cíle odpovídají víceúrovňové praxi a jsou reflektovány jednotlivými standardy. Implementace školské reformy vyžaduje od školských sociálních pracovníků dle standardů proaktivní přístup, např. víceúrovňovou intervenci s redukcí negativních dopadů životních, sociálních a jiných problematických podmínek žáků/studentů. Cíle standardů jsou výsledkem plnohodnotné práce a diskuze školských sociálních pracovníků pro stále lepší výkon jejich činnosti. *Kdo se chce o tuto profesní pozici ucházet, musí prokázat úroveň kompetencí ve všech standardech s výjimkou standardu 2, 5, 10.*

STANDARD 1 – ETIKA A HODNOTY

Standard 1 zahrnuje dodržování hodnot a etiky dle kodexu i směrnic z NAWs pro etické rozhodování se současným porozuměním unikátním aspektům školské sociální práce k potřebám žáků/studentů, rodičů, komunit a dalších, kterým je tato praxe poskytována. V interpretaci je zdůrazněna problematika informovaného souhlasu, ochrany soukromí a diskretnosti, aby v přístupu ke zprávám nebyla v ničem porušena práva etiky a aktuální legislativy.

STANDARD 2 – KVALIFIKAČNÍ PŘEDPOKLADY

Jedná se o naplnění kvalifikačních předpokladů daných NAWs a ministerstvem pro vzdělávání federálního státu. Je nutné prokázat vědomosti profese sociální práce, požadované je vysokoškolské vzdělání v magisterském programu sociální práce, při kterém se doporučuje specializace zaměřená na školskou sociální práci. Je třeba získat licenci od příslušného výboru pro sociální práci s certifikací ministerstva pro vzdělávání. Jak již bylo zmíněno, u kvalifikačních předpokladů je uvedena výjimka, která může podmínky vzdělání modifikovat. Zásadou je, aby školští sociální pracovníci měli pro svou praxi schopnosti, jimiž budou přispívat k pozitivním vzdělávacím výsledkům všech žáků/studentů.

STANDARD 3 – PROCES POSOUZENÍ A HODNOCENÍ

Proces posouzení a hodnocení znamená, že školští sociální pracovníci musí být schopni posuzovat jednotlivce, rodiny a systémy (třída, škola, komunita, region)

s cílem zlepšit vzdělávání žáků. Interpretace zdůrazňuje ovládání systematického posuzování, sběr dat standardizovanými nástroji pro charakteristiku a interakci studentů, rodin, zaměstnanců školy. Školští sociální pracovníci musí umět realizovat reliabilní a validní posouzení, ze kterého se vytvářejí intervence pro odstraňování překážek v učení; v tomto procesu využívají ekologickou perspektivu, jež vnímá člověka a jeho prostředí jako jednotný systém.

STANDARD 4 – INTERVENCE

Intervence zajišťuje povinnost školských sociálních pracovníků porozumět výsledkům všech nejnovějších výzkumů a využívat je v oblasti školské sociální práce pro poskytování sociální intervence.

Školský sociální pracovník není kvalifikační pedagog, jeho pracovní úkoly a činnosti vyplývají ze Standardů školské sociální práce.

STANDARD 5 – ROZHODOVÁNÍ A EVALUACE PRAXE

Předmětný standard požaduje, aby školští sociální pracovníci pro rozvoj a zvyšování kvality své práce pravidelně využívali všechna výzkumná data. U tohoto standardu je také uvedena výjimka, která může dle konkrétní situace podmínky měnit nebo upřesňovat.

STANDARD 6 – ARCHIVACE

Archivace vyžaduje precizní uchování dat a informací, jež jsou relevantní pro implementaci a vyhodnocování služeb školské sociální práce.

STANDARD 7 – MANAGEMENT

Management vede školské sociální pracovníky, aby si pracovní vytížení organizovali k naplňování povinností a s pochopením své významné role ve školách. Na základě potřeb studentů musí své činnosti řídit účelně a účinně, a to i ve spolupráci se supervizory.

STANDARD 8 – PROFESNÍ ROZVOJ

Profesní rozvoj znamená kontinuální zvyšování vědomostí a působností školských sociálních pracovníků, aby jejich činnost byla pro žáky, jejich rodiny a další účastníky s respektováním standardů co nejužitečnější.

STANDARD 9 – KULTURNÍ KOMPETENCE

Kulturní kompetence jsou ve školské sociální práci nástrojem pro rozpoznávání překážek ve vzdělávání, jež vycházejí z kulturních odlišností žáků a jejich rodin. Školští sociální pracovníci mají v této oblasti rozvíjet respekt, kterým přispějí k pozitivním školským poměrům pro všechny žáky bez rozdílu.

STANDARD 10 – INTERDISCIPLINÁRNÍ VEDENÍ A SPOLUPRÁCE

Tento standard definuje povinnost školských sociálních pracovníků působit jako lídři při rozvoji kladného školského klimatu a usnadnit tak porozumění všem faktorům pro odstraňování překážek ve vzdělávání. Toto mají vykonávat v kooperaci se školskou správou, zaměstnanci školy, rodinnými příslušníky a dalšími profesionály, což přinese vyšší efektivitu vzdělávání a pozitivní výsledky žáků/studentů. Výjimka je uvedena i u tohoto standardu, záleží na daném stavu a situaci.

STANDARD 11 – ADVOKACIE

Advokacie interpretuje angažovanost školských sociálních pracovníků v podpoře a obhajobě práv žáků/studentů a jejich rodin. Tímto způsobem se pracuje na zpřístupnění formálních i neformálních zdrojů pro komunity nebo rodiny, aby byly schopny vlastní obhajoby. Školští sociální pracovníci jsou činitelé systémových změn, musí umět identifikovat potřeby pro utváření služeb a zajišťování jejich saturace. Celkově tím také přispívají k účinné obraně práv žáků/studentů.

Ráda bych tento díl uzavřela reflexivním podnětem, že sociálním pracovníkům by se mělo nabídnout pokračující či celoživotní vzdělávání ke školské sociální práci. Možná by se chtěly takto rozvíjet i jiné blízké profese a měly by jim být poskytnuty možnosti. AŠSP se již na vzdělávání ke školské sociální práci zaměřila, dle možností upřesním bližší informace v příštím čísle.

U standardů školské sociální práce bylo čerpáno z revidovaného zdroje:

NASW – The National Association of Social Workers., 2012. School Social Work Standards [online]. USA: The National Association of Social Workers. [vid. 18. 4. 2017]. Dostupné z: <https://socialwork.uky.edu/wp-content/uploads/nasw-standards-ssw.pdf>